

Oponentský posudek na bakalářskou práci

Andrej Ruščák: Současná polská zahraniční politika vůči Rusku, Bělorusku a Ukrajině v kontextu členství v EU a zvláštních vazeb na Spojené státy americké.

Hned v úvodu posudku musím napsat, že práce Andreje Ruščáka je směsicí polopravd, neznalostí, kontrafaktických konstrukcí a ohýbání ba přímo znásilňování faktů tak, aby byla autorova teze „potvrzena“. Což budu v posudku dokumentovat pouze na několika nejkřiklavějších případech.

1) Autor píše o fenoménu „bránění pevnosti“ jako základním kameni polské zahraniční politiky. Směšuje však minimálně dvě rozdílné (byť spolu související) historické zkušenosti. Jím uváděné historické příklady – odražení Turků od Vídně a ruských bolševiků od Varšavy – totiž spadají do trochu jiného pojetí. A sice pojetí Polska jako nejvýchodnější výspy západní civilizace, jako obranného valu křesťanské Evropy před „barbary“. Druhou zkušeností je zkušenost, že Polsku nikdy nespolečnila spolupráce jeho dvou hlavních sousedů a nepřátel, Ruska a Německa, rozborů počínaje a paktem Ribbentrop-Molotov konče. Proto je polská zahraniční politika tak háklivá na rusko-německý projekt plynovodu pod Baltským mořem, v tomto případě nejde o potřebu vnímat se a být vnímán jako východní val západní civilizace, ale o historický reflex vyvolaný pocitem rusko-německých kleští. Andreji Ruščákovi však obě skutečnosti a zkušenosti splývají v jednu.

2) Polský mesianismus je bytostně spjat s křesťanstvím, s pojetím, že Polsko je baštou a ochráncem křesťanských hodnot, s exportem demokracie nemá mnoho společného. Rýsovat společnou linku mezi polským mesianismem a současnou koncepcí americké zahraniční politiky „vyvážet demokracii“, a to i silou, prostě nelze, to jsou dvě rozdílné věci.

Na straně 21 Andrej Ruščák píše: „Legenda říká, že v Bitvě o Varšavu v rámci polsko-bolševické války se nad Varšavou zjevila Panna Maria, která dala polským jednotkám sílu zahnat bolševickou přesilu a zároveň zastrašila Rudou armádu. Tento mýtus posiluje dodnes chápání role Polska v Evropě coby toho, kdo drží stráž před hordami chtějícími ovládnout Evropu“ a dává polským vojenským i diplomatickým angažmá misionářský charakter, takový, jaký známe z USA. Tedy vědomí poslání vyšší mocí k nějakému činu. Je to právě misionářský charakter principu bránění pevnosti, který vytvořil z Polska přirozeného partnera Spojeným státům v době, kdy západní svět a zejména Evropa tíhnou více k sekularismu a postpositivistickému relativismu. Toto misionářské pojetí je zároveň patrné v polské evropské politice, a to jak vůči Evropské unii, tak vůči svým východním sousedům.“

Pan kolega Ruščák musí prominout, ale já výše citované názory nemohu označit jinak než jako blouznění.

3) Autor svou práci postavil na tezi, že jednou z hlavních příčin těsné spolupráce Polska a USA v zahraniční politice je ideová spřízněnost vládnoucích elit, a to již od 90. let. Dle Ruščáka jsou všichni Poláci neokonzervativci, včetně postkomunistů typu Kwaśniewského či dokonce Adama Michnika. To je naprostý nesmysl.

Na s. 36 sice Ruščák správně píše, že americký neokonzervatismus je postaven „na myšlence o dominanci volného trhu a tvrzení, že liberální demokracie musí jít ruku v ruce s kapitalismem. Tím se liší od evropského konzervatismu, postaveného často na křesťanských (katolických) hodnotách zdůrazňujícího solidaritu a silnější důraz na sociální pomoc atp.“. To

je, jak jsem již napsal, správné tvrzení. Tím však správnost končí. Jak pak totiž autor bakalářské práce vysvětlí skutečnost, že nejtěsnější spolupráce mezi Polskem a USA nastala v době vlády bratrů Kaczyńských, jejichž strana PiS je představitelkou onoho evropského katolického a sociálně orientovaného konzervatismu? Čili v tomto případě o ideovém souznění moc hovořit nelze.

Na straně 36 dále Andrej Ruščák píše: „V Polsku se mezi přední neokonzervativní politiky řadí Donald Tusk, předseda PO a současný premiér, a ministr zahraničí Radek Sikorski.“ Donald Tusk je politikem liberálně-konzervativním, ideově (pokud jde o vnitřní politiku) má k americkým neokonzervativcům blíže než Kaczyńští, nicméně ve volbách zvítězil i díky ostré kritice zahraniční politiky v podání bratrů Kaczyńských a po převzetí moci začal polskou zahraniční politiku daleko více orientovat na EU, a hlavně: zaujal velmi ostrý vyjednávací postoj v otázce americké protiraketové základny v Polsku. V tom ho plně podpořil jeho ministr zahraničí Radek Sikorski, který byl ve vládě J. Kaczyńského ministrem obrany, leč musel z vlády odejít, možná, byť to není potvrzeno, kvůli kritickému postoji k podmínkám, které chtěla Kaczyńského vláda ve smlouvě o umístění americké základny přijmout. Přestoupil tedy do Tuskovy PO, po volbách se stal ministrem zahraničí a zaujal vůči Američanům dosti kritický a velmi pragmatický postoj. To jsou skutečnosti naprosto v rozporu s hlavní tezí autora předkládané bakalářské práce.

Pokročíme-li na stranu 37, dostaneme se už do oblasti vyložených fantasmagorií. Tvrdit, že polské postkomunistické politické formace „používají závěry neokonzervativní doktríny“ a že antikomunismus je výrazný i v postkomunistickém politickém táboře lze tak leda na Silvestra, nikoliv ve vážně míněné bakalářské práci. Ano, postkomunisté prosadili (dokončili) vstup Polska do NATO a už za jejich vlád sledovala polská zahraniční politika linii těsné spolupráce s USA, co to však dokazuje? Dokazuje to, že hlavní teze autora bakalářské práce je mylná, je tímto faktem v y r á c e n a. Ovšem Andrej Ruščák přece nezhodí tak nádhernou tezi o ideové spřízněnosti coby hlavní příčině spolupráce Polska a USA v zahraniční politice. Než aby ji zahodil, to radši překrutí fakta a udělá z postkomunistů „neokony“. Což je přístup nejen ve vědě absolutně nepřijatelný.

Na závěr bodu 3 se ještě vraťme na stranu 36, kde Ruščák píše: „Mezi přední neokonzervativní myslitele v Polsku patří neodmyslitelně šéfredaktor a vlastník Gazety Wyborczej Adam Michnik.“ Co na to říci? Snad bych mohl využít příležitosti a Andreje Ruščáka informovat o skutečnosti, že pro skoro všechny polské konzervativce i neokonzervativce představuje liberál Michnik jednoho z hlavních nepřátel.

4) Ještě pár slov k polské východní politice, tedy k politice ve vztahu k Ukrajině, Bělorusku a Rusku. V textu práce Andreje Ruščáka se sice lze setkat se jménem Józefa Piłsudského, nikoliv však s jeho koncepcí Polsko-ukrajinsko-litevské federace (rozhodně ne s jejím podloženým detailnějším rozbořením, což by téma práce vyžadovalo), ani s analýzou geopolitického významu Ukrajiny pro ruské velmocenské postavení, což má v polských (ale nejen v polských) zahraničněpolitických úvahách své zásadní místo. A pokud jde o oranžovou revoluci, Andrej Ruščák nezaznamenal skutečnost, že neokonzervativci Georgi Bushovi stačilo, když mu Viktor Janukovyč poslal do Iráku cca 500 ukrajinských vojáků a měl ho za přítele. Pokud nějací Američané podporovali Viktora Juščenka, byly to kruhy (politické i podnikatelské) blízké spíše Demokratické straně. V tomto ohledu opět neplatí teze o společném zájmu polské zahraniční politiky a amerických neokonzervativců.

Ve výhradách vůči práci Andreje Ruščáka bych mohl pokračovat ještě dlouho. Dle mého názoru však výhrady uvedené v bodech 1-4 plně postačují k závěru, že by si měl autor předkládané práce ještě pořádně prostudovat polské dějiny, současnou polskou politickou

scénu, současnou polskou zahraniční politiku i ideové proudy ovlivňující politiku ve Varšavě a ve Washingtonu. Jeho práci proto rozhodně nemohu doporučit k přijetí.

V Praze 10. 6. 2008

PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.